

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

ЖИГАЛО ОКСАНА ЮРІЇВНА

УДК 33.025.2+005.585]:330.332:338.24:658.589

**ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ
ЄМНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

**Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор
Козик Василь Васильович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
завідувач кафедри економіки підприємства та
інвестицій

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Філіппова Світлана Валеріївна,
Одеський національний політехнічний університет,
директор інституту бізнесу, економіки та
інформаційних технологій;

доктор економічних наук, професор
Штангрет Андрій Михайлович,
Українська академія друкарства, завідувач
кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку
і аудиту.

Захист відбудеться «27» листопада 2020 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.03 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Степана Бандери, 12, IV н.к., ауд. 209-А).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Автореферат розісланий «26» жовтня 2020 р.

Учений секретар спеціалізованої
вченої ради, д.е.н., доцент

А. С. Завербний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На теперішній час для багатьох підприємств України притаманні низькі обсяги провадженнями ними інноваційної діяльності або її повна відсутність. Це негативно позначається на конкурентоспроможності їхньої продукції та, відповідно, обумовлює низькі фінансові результати їх господарської діяльності і незадовільний фінансовий стан.

Низький рівень інноваційної активності значної кількості українських підприємств обумовлений низкою різноманітних причин, зокрема, відсутністю необхідних фінансових ресурсів, недостатньою платоспроможністю потенційних покупців інноваційної продукції, відсутністю у підприємств необхідної для розроблення нововведень науково-технічної бази тощо. Проте, до основних причин, що обумовлюють низькі обсяги інноваційної діяльності в Україні, зокрема, слід віднести також і недостатню поінформованість власників та менеджерів підприємств про їх наявні та перспективні інноваційні можливості.

У зв'язку з цим, питання оцінювання можливостей підприємств стосовно провадження інноваційної діяльності та розроблення дієвих механізмів реалізації цих можливостей становить значний науковий та практичний інтерес. Значних успіхів у вирішенні цих питань досягли такі науковці, як О. Амоша, О. Ареф'єва, В. Геєць, А. Гриньов, М. Денисенко, А. Завербний, С. Ілляшенко, С. Іщук, В. Козик, Н. Краснокутська, Є. Крикавський, О. Кузьмін, Є. Лапін, О. Мельник, О. Мрихіна, В. Найдюк, Й. Петрович, Н. Подольчак, О. Пирог, А. Турило, Л. Федулова, С. Філіппова, Н. Чухрай, Штангет А. та ін. Цими вченими встановлено закономірності формування інноваційних можливостей суб'єктів господарювання, запропоновано низку науково обґрунтованих методів оцінювання інноваційного потенціалу підприємств, розроблено інструментарій управління цим потенціалом.

Разом з тим, залишаються не повністю вирішеними питання оцінювання здатності підприємств залучати у свою господарську діяльність та ефективно використовувати оптимальну кількість різноманітних видів нововведень. Таке оцінювання доцільно здійснювати на засадах вимірювання величини інноваційної ємності суб'єктів господарювання. Ця властивість підприємств на теперішній час ще не є достатньою мірою дослідженою. Крім того, подальших досліджень потребують методологічні засади регулювання інноваційної ємності підприємств як необхідної умови підвищення рівня інноваційності їх господарської діяльності. Зокрема, це стосується експортно-імпоротної діяльності, значущість яких для багатьох українських підприємств в умовах глобалізації та європейської інтеграції постійно підвищується. Ці обставини обумовили актуальність теми дослідження, його мети та завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження, проведені автором, пов'язані із науковими темами, що виконувались протягом 2017–2020 рр. у межах науково-дослідної роботи Національного університету «Львівська політехніка»: «Теоретичні та прикладні засади трансферу технологій у системах стратегічного розвитку суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0118U001537; акт про впровадження від 17.09.2020 р.); «Обґрунтування інноваційно-інвестиційних стратегій, програм і проектів розвитку

господарських структур, галузей та регіонів» (номер державної реєстрації 0118U001536; акт про впровадження від 17.09.2020 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування методологічних та методико-прикладних засад з економічного оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств. Завданнями роботи є:

- розвинути класифікацію видів інноваційної ємності підприємств та групування чинників, які беруть участь у її формуванні;
- удосконалити метод оцінювання рівня інноваційної ємності підприємства на основі моделювання просторового стану її залежності від істотних складових стану техніки, застосовуваних інноваційних технологій та ресурсів підприємства;
- сформулювати систему показників, призначених для оцінювання інноваційної ємності підприємства з урахуванням їх вагомості та критеріїв ієрархічності;
- удосконалити модель взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності;
- удосконалити модель митного регулювання експортно-імпортної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності;
- удосконалити метод оцінювання митного регулювання експортно-імпортної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності.

Об'єктом дослідження є процеси економічного оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні положення щодо розроблення інструментарію оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств.

Методи дослідження. Під час дослідження застосовувались методи: системного аналізу (для дослідження чинників, які визначають рівень інноваційної ємності підприємств – підрозділ 1.2); узагальнення (при розробленні методичних положень з аналізування та оцінювання інноваційної ємності підприємств – підрозділ 2.1); моделювання (для розроблення інтегрального методу оцінювання інноваційної ємності підприємств – підрозділ 2.2; для побудови циркулярної моделі взаємозв'язку інноваційної ємності підприємств та експортної діяльності – підрозділ 3.1); абстрагування (при дослідженні розвитку митного регулювання експортно-імпортної діяльності при різних рівнях інноваційної ємності підприємств – підрозділ 3.2); оптимізаційний (при розробці принципів та інструментарій оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств – підрозділ 1.3).

Теоретичною та методологічною основою дослідження є законодавчі та нормативні акти України, наукові праці вітчизняних та іноземних авторів, матеріали статистичної звітності підприємств, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у методологічному та методико-прикладному вирішенні питань економічного оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств. Наукова новизна дисертації полягає у тому, що:

вперше розроблено:

- метод оцінювання інноваційної ємності підприємства, що побудований на основі використання тривимірної моделі просторового стану залежності

інноваційної ємності від рівня завантаження векторів техніки підприємства (вісь X), застосовуваних інноваційних технологій (вісь Y) та ресурсів (вісь Z) із використанням АНР-моделі (моделі аналітично-ієрархічного процесу) та певних функціональних залежностей, які вказують на стан інноваційної місткості підприємства та дозволяють виявити резерв забезпечення інноваційної ємності;

удосконалено:

– циркулярну модель взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності, яка відрізняється від відомих ідентифікуванням та обґрунтуванням циклічного характеру інноваційної активності підприємства під впливом глобалізаційних та інтеграційних чинників, що передбачає використання інноваційної ємності у напрямі впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках шляхом їхньої дифузії, а також навчання в процесі реалізації експортних операцій через моніторинг діяльності суб'єктів зарубіжних ринків (конкурентів, споживачів, партнерів) та абсорбцію здобутих нових знань і досвіду для подальшого нарощення інноваційної ємності;

– модель розвитку митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності, що, на противагу існуючим, ідентифікує пріоритетні та гармонізовані з європейськими митними нормами інструменти митного регулювання експортно-імпоротної діяльності у розрізі митного контролю та митного оформлення, а також обґрунтовує їхню спонукаючу, стимулюючу та активізуючу дію на процеси впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках з урахуванням рівня інноваційної ємності підприємства;

– метод цільово-рівневого оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств, що, на відміну від наявних, дає змогу цілеспрямовано діагностувати рівень спонукаючої, стимулюючої та активізуючої дії інструментів митного регулювання на впровадження та комерціалізацію інновацій на іноземних ринках з урахуванням рівня інноваційної ємності підприємства шляхом ідентифікування репрезентативних індикаторів відображення впливу митних інструментів на результуючий показник митного регулювання експортно-імпоротної діяльності відповідно до міжнародної діагностичної практики, побудови моделі впливу визначених індикаторів на результуючий показник з використанням кореляційно-регресійного аналізу та інтерпретування отриманих результатів як інформаційного підґрунтя для ухвалення оптимальних рішень;

отримали подальший розвиток:

– класифікація видів інноваційної ємності підприємств шляхом виділення таких нових ознак: за моментом часу, на який відбувається визначення величини інноваційної ємності; залежно від виду впроваджуваних на підприємстві нововведень; залежно від реалізації інноваційної ємності на підприємстві; за способом формування; за проміжком часу, протягом якого формується інноваційна ємність; залежно від видів фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємств, максимізація яких відбуватиметься у процесі реалізації інноваційної ємності; залежно від одиниць виміру фінансово-економічних результатів господарської діяльності, а також групування факторів

формування інноваційної ємності підприємств на засадах виділення таких ознак: за місцем розташування відповідних чинників; за можливістю керування відповідними чинниками; за характером впливу на формування інноваційної ємності підприємства; за здатністю до змін протягом певного періоду; за способом впливу на величину інноваційної ємності підприємства; за способом утворення чинників; за способом оцінювання показників, що характеризують відповідні чинники; за ступенем впливу; за тривалістю впливу;

– АНР-модель (модель аналітично-ієрархічного процесу), яка вирізняється тим, що містить часткові та узагальнені показники, призначені для вимірювання інноваційної ємності підприємства шляхом оцінювання рівня завантаження векторів тривимірної моделі просторового стану залежності інноваційної ємності підприємства від її істотних складових із використанням їх відносної вагомості, встановленої шляхом формування матриці суджень та оцінювання компонентів вектору її пріоритетів.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення результатів виконаної роботи полягає у наданні менеджерам та фахівцям підприємств обґрунтованих рекомендацій щодо оцінювання інноваційної ємності підприємства, аналізування стану використання інноваційної ємності підприємств; встановлення взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності; оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності. Окремі положення дисертації використовуються у практиці роботи діючих підприємств ПП «Вежа» (довідка № 35 від 15.05.2019 р.); ТЗОВ «Брати» (довідка № 97 від 20.02.2020 р.) та у навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» під час вкладання таких дисциплін: «Інноваційний розвиток підприємства», «Економіка та організація інноваційної діяльності», а також виконання курсового проекту «Економіка та організація інноваційної діяльності підприємства» (довідка № 67-01-1383 від 11.09.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації, автор отримав особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї і положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи розглянуто та схвалено на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Проблеми економіки, фінансів та управління експортно-імпоротною діяльністю» (м. Львів, Україна, 2020 р.); «Актуальні тенденції сучасних наукових досліджень» (м. Штутгарт, Німеччина, 2020 р.); «Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень» (м. Київ, Україна, 2020 р.); «Управління інноваційним процесом в Україні: розвиток співпраці» (Львів, Україна, 2020 р.) та наукових семінарах кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка».

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 12 наукових праць, серед яких, 8 статей у наукових фахових виданнях України, 5 з яких входять у міжнародні наукометричні бази, 4 тези доповідей на міжнародних науково-

практичних конференціях. Загальний обсяг опублікованих праць – 3,2 друк. арк., з яких особисто автору належить 2,1 друк. арк.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту становить 179 сторінок. Дисертаційна робота містить 26 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел із 228 найменувань та 4 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** на основі теоретичних узагальнень обґрунтована актуальність теми дисертації, визначено об'єкт та предмет дослідження, його мету та основні завдання, наведено методи дослідження, розкрито новизну та практичну цінність отриманих результатів, форми їх апробації і використання.

У першому розділі «**Теорія та практика економічного оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств**» встановлено місце інноваційної ємності серед інших властивостей підприємства, її сутність та значущість; розглянуто види інноваційної ємності підприємств та фактори, що впливають на її формування та використання; визначено принципи та інструментарій оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств.

Розроблення планів та програм інноваційної діяльності підприємства, які, серед іншого, повинні містити основні параметри цієї діяльності, а також її очікувані результати, потребує формування у розробників цих планів та програм достатньо широкого уявлення про поточний стан інноваційної діяльності на підприємстві та про його наявні й перспективні інноваційні можливості. Одним з можливих підходів до вирішення цього завдання є виділення та оцінювання відповідних характеристик (властивостей) підприємства. Стосовно інноваційної діяльності підприємства, то до його властивостей, які характеризують перебіг, умови та перспективи цієї діяльності, слід віднести, насамперед: інноваційну активність суб'єкта господарювання, інноваційну сприйнятливість підприємства, його інноваційний потенціал та ємність, а також інноваційність фірми. У роботі було визначено взаємозв'язки між цими властивостями та встановлено місце інноваційної ємності серед них (рис. 1). Зокрема, було показано, що інноваційний потенціал підприємства доцільно розглядати як характеристику здатності підприємства розробляти нововведення власними силами. У той же час, інноваційна ємність підприємства характеризуватиме потенційну здатність підприємства впроваджувати у свою діяльність різні види нововведень.

Отже, якщо визначати сутність інноваційної ємності підприємства, то вона може бути сформульована таким чином: це здатність підприємства до отримання максимально можливої величини фінансово-економічних показників його господарської діяльності завдяки впровадженню у його діяльність нововведень, як розроблених власними силами, так і залучених зі сторони за певних умов зовнішнього середовища, у якому перебуватиме це підприємство. При цьому значущість інформації про інноваційну ємність підприємства з точки зору його власників та менеджерів полягає у тому, що володіння цією інформацією дає змогу ухвалити обґрунтовані рішення щодо впровадження інновацій та спрогнозувати можливе зростання фінансово-економічних результатів

господарської діяльності підприємства внаслідок такого впровадження.

Складність та багатогранність інноваційної ємності підприємств обумовлює наявність різних її видів. У роботі було проведено групування цих видів за такими ознаками: за моментом часу, на який відбувається визначення величини інноваційної ємності (наявна, перспективна); залежно від виду впроваджуваних на підприємстві нововведень (загальна, часткова); залежно від реалізації інноваційної ємності на підприємстві (реалізована (інноваційна місткість), нереалізована); за способом формування (внутрішня, зовнішня, комбінована); за проміжком часу, протягом якого формується інноваційна ємність (короткострокова, середньострокова, довгострокова); залежно від видів фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємств, максимізація яких відбуватиметься у процесі реалізації інноваційної ємності; залежно від одиниць виміру фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємств, максимізація яких відбуватиметься у процесі реалізації інноваційної ємності (натуральна, вартісна, відносна); за можливістю підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства.

Рис. 1. Місце інноваційної ємності підприємства серед інших його властивостей

Примітка: розроблено автором

При оцінюванні та регулюванні інноваційної ємності підприємства слід враховувати існування значної кількості факторів, які обумовлюють її величину. У роботі було проведено групування цих факторів за такими ознаками: за місцем

розташування відповідних чинників; за можливістю керування відповідними чинниками; за характером впливу на формування інноваційної ємності підприємства; за здатністю до змін протягом певного періоду; за способом впливу на величину інноваційної ємності підприємства; за способом утворення чинників; за способом оцінювання показників, що характеризують відповідні чинники; за ступенем впливу; за тривалістю впливу. При цьому було встановлено, що фактори формування інноваційної ємності підприємства утворюють певну ієрархію (рис. 2).

Рис. 2. Ієрархія чинників формування інноваційної ємності підприємства

Примітка: розроблено автором

Окрім факторів формування інноваційної ємності підприємства, важливо виділити фактори використання цієї ємності. Необхідно відзначити, що фактори використання інноваційної ємності підприємства мають переважно суб'єктивний характер. До головних з них доцільно віднести такі: недостатня поінформованість

власників та менеджерів підприємства про величину його інноваційної ємності; складність вибору найбільш адекватного критерію оцінювання інноваційної ємності підприємства; відсутність у власників та менеджерів підприємства необхідних навичок щодо реалізації його інноваційної ємності.

Отримання об'єктивної оцінки величини інноваційної ємності підприємств та розроблення науково обґрунтованих рекомендації щодо її регулювання потребує додержання певних принципів оцінювання та регулювання інноваційної ємності суб'єктів господарювання. До таких принципів у роботі віднесено принципи: виділення головних факторів формування інноваційної ємності підприємств; ієрархічності; виділення керованих факторів формування інноваційної ємності підприємств; зміни інноваційної ємності підприємств у часі; вибору критерію оптимізації інноваційної діяльності підприємства; ресурсних обмежень; відносності; полііндикаторності; пріоритетності кількісних оцінок; урахування некерованих факторів формування інноваційної ємності підприємства; максимізації частки реалізованої складової інноваційної ємності підприємства у загальній величині цієї ємності; обмеженої точності результатів оцінювання інноваційної ємності підприємства; невизначеності; багатоваріантності розроблення заходів з регулювання інноваційної ємності підприємства; упорядкованості розроблення заходів з регулювання інноваційної ємності підприємства.

Оцінювання інноваційної ємності підприємства, серед іншого, потребує попереднього обчислення показників, що характеризуватимуть чинники формування цієї ємності. Базуючись на встановленій у роботі ієрархії чинників формування інноваційної ємності підприємств, було розроблено та пропонується чотирьохрівневу модель оцінювання цієї ємності, яка включатиме такі групи показників: 1 – й рівень – узагальнюючий показник оцінювання інноваційної ємності підприємства, яким виступатиме максимально можливе значення певного виду фінансово-економічних результатів діяльності підприємства за умови повної реалізації наявної у підприємства інноваційної ємності; 2 – й рівень – загальні показники оцінювання інноваційної ємності підприємства, до яких належатимуть показник оптимальних обсягів інноваційної діяльності підприємства та показник рівня ефективності інноваційної діяльності підприємства, який відповідає її оптимальним обсягам; 3 – й рівень – часткові показники оцінювання інноваційної ємності підприємства; 4 – й рівень – базові показники оцінювання інноваційної ємності підприємства.

У роботі було також встановлено основні засоби регулювання інноваційної ємності підприємства та здійснено їх групування за такими ознаками: залежно від способу впливу на інноваційну ємність підприємства; залежно від виду ресурсів підприємства; за змістом; залежно від механізму впливу на величину інноваційної ємності підприємства; залежно від економічних наслідків використання засобів; залежно від потреби в інвестиціях при застосуванні засобів; за тривалістю використання засобів; за тривалістю проміжку часу, протягом якого підприємство отримує віддачу від використання засобів; за необхідністю попереднього провадження досліджень та розробок.

У другому розділі **«Аналізування та оцінювання інноваційної ємності**

підприємств» досліджено методичні положення з аналізування та оцінювання інноваційної ємності підприємств, удосконалено метод оцінювання інноваційної ємності підприємств, розроблено АНР-модель (модель аналітично-ієрархічного процесу), призначену для вимірювання інноваційної ємності підприємств, здійснено аналізування стану використання інноваційної ємності підприємств.

У дисертації вивчено та здійснено класифікацію методичних положень з аналізування та оцінювання інноваційної ємності підприємств, у результаті чого виокремлено дві групи методів: 1) пов'язані із вивченням окремих складових ємності, а саме інформаційної, ресурсної, бюджетної і боргової, фінансової ємності та ємності приміщень (складів) підприємства; 2) забезпечення комплексного оцінювання ємності підприємств, для чого можна використати АНР-модель (аналітично-ієрархічну модель), здійснити розробку розгорнутого ланцюга розвитку підприємства, застосувати АНР-модель (модель аналітичного мережевого процесу) чи забезпечити комплексне аналізування ємності підприємства та попиту.

Інноваційна ємність ($I_{еп}$) у дисертації розглянута як комплекс неявних можливостей підприємства, які перебувають у площині застосовуваних технологій, використовуваної техніки, знань, умінь та здібностей працівників охоплює інноваційну місткість підприємства ($I_{мп}$) та резерв забезпечення інноваційної ємності ($I_{еп} \gg I_{мп}$). Таким чином, резерв забезпечення інноваційної ємності підприємства ($P_{іє}$) становить різницю між інноваційною ємністю та поточним станом інноваційної місткості підприємства:

$$P_{іє} = I_{еп} - I_{мп}. \quad (1)$$

Виходячи із наведених вище залежностей, у дисертації узагальнено етапи розрахунку інноваційної ємності підприємства та виявлення резервів її забезпечення: визначення мети та завдань аналізування; інформаційне забезпечення процесу аналізування; вибір методів, призначених для оцінювання інноваційної ємності та місткості підприємства, пошуку резервів їх забезпечення; розрахунок величини інноваційної ємності підприємства ($I_{еп}$); визначення стану інноваційної місткості підприємства ($I_{мп}$); порівняння фактичного стану інноваційної місткості підприємства та рівня його інноваційної ємності. У випадку коли $I_{еп} > I_{мп}$, визначається резерв забезпечення інноваційної ємності підприємства. Якщо ($I_{еп} = I_{мп}$), то резерв відсутній, а інноваційна ємність повністю використовується у діяльності підприємств; узагальнення результатів аналізування, формування управлінських рішень щодо використання виявлених резервів інноваційної ємності підприємства.

З метою розрахунку рівня інноваційної ємності підприємства ($I_{еп}$), у дисертації використано багатовекторну просторову модель, у яку закладено такі відповідності: вісь ОХ вказує на рівень техніки на підприємстві в умовах інноваційної діяльності; вісь ОУ відповідає за рівень технології підприємства та її відповідність цілям інноваційного розвитку; вісь ОZ характеризує рівень забезпеченості підприємства ресурсами (рис. 3). Кожний із векторів тривимірної моделі характеризує рівень розвитку її складових (завантаженості індикаторів), а інноваційна ємність підприємств може бути виміряна шляхом розрахунку параметрів векторної моделі, яка складається із трьох індикаторів.

Інтегральне оцінювання інноваційної ємності підприємства у дисертації забезпечено шляхом використання АНР-методу, що передбачає визначення рівня інноваційної ємності підприємства за формулою:

$$I_{en} = \sum_{i=1}^3 w_i * C_i, \quad (2)$$

де w_i – вагомості індикаторів, призначених для оцінювання інноваційної ємності підприємства; C_i – значення індикаторів, призначених для оцінювання інноваційної ємності підприємства (вектори технології, техніки, ресурсів, рис. 1).

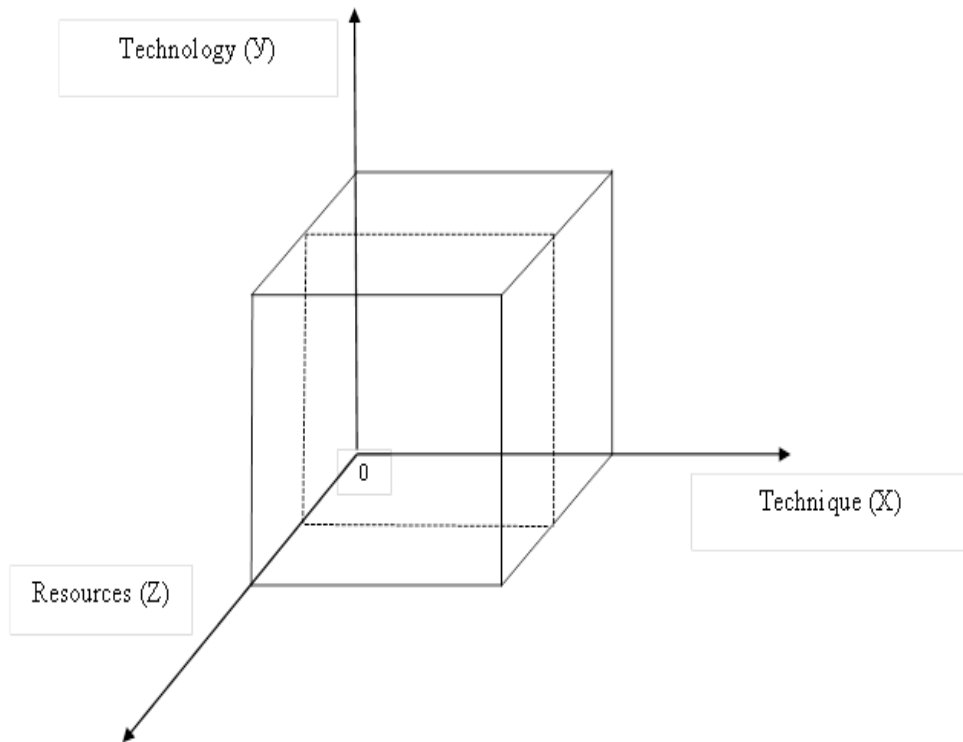

Рис. 3. Тривимірна модель, призначена для оцінювання інноваційної ємності підприємства

Примітка: складено дисертантом на підставі вивчення літературних джерел

АНР-методом передбачено визначення вагомості індикаторів, призначених для оцінювання інноваційної ємності підприємства (w_i) експертним чином, для чого формується матриця суджень. На підставі виявлених елементів матриці суджень, здійснюється оцінка компонентів вектору пріоритетів (вагомості індикаторів w_i). Перевірка отриманих значень передбачає визначення власного числа матриці (λ_{max}) та індексу узгодженості суджень.

Оснoву застосування АНР-методу при визначенні інтегрального рівня інноваційної ємності підприємства складає розроблена у дисертації дворівнева (ієрархічна) система показників, за якими відбувається процес оцінювання (рис. 2). Вона містить часткові показники, що призначені для оцінювання рівня завантаження векторів тривимірної моделі просторового стану залежності інноваційної ємності підприємства та узагальнені показники, за якими визначається рівень інноваційної ємності. Таким чином, для вимірювання кожного із векторів тривимірної моделі оцінювання інноваційної ємності підприємства

рекомендовано систему показників, які структуровано за допомогою АНР-моделі (рис. 4).

Виходячи із змісту запропонованих показників (рис. 4), способів їх розрахунку та узагальнення, можемо рекомендувати такі етапи розрахунку рівня інноваційної ємності підприємства ($I_{еп}$): формування масиву вхідних даних, для розрахунку показників другого рівня ієрархії АНР-моделі оцінювання інноваційної ємності підприємства за визначеними векторами тривимірної моделі (вектор ресурсів, техніки та технології, рис. 3); розрахунок показників другого рівня ієрархії АНР-моделі (рис. 4); узагальнення показників другого рівня ієрархії АНР-моделі, використовуючи формулу (2), отримані значення показників другого рівня та їх вагомості. Порядок визначення вагомості однаковий незалежно від рівня досліджуваних показників АНР-моделі; визначення інтегрального рівня інноваційної ємності підприємства ($I_{еп}$) згідно формули (2), застосувавши вагомості часткових показників рівня завантаження векторів та отримані на попередньому етапі результати узагальнення.

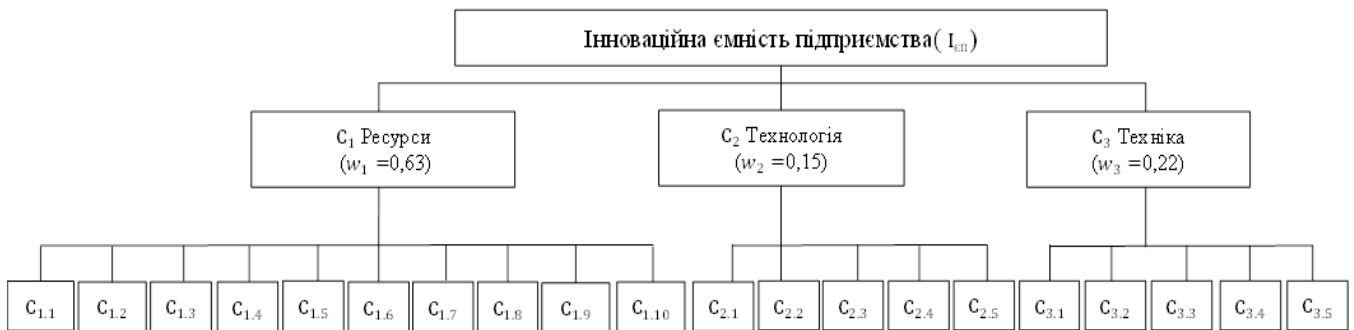

Рис. 4. АНР-модель оцінювання інноваційної ємності підприємства

Умовні позначення: $C_{1.1}$ – питома вага трудомісткості інноваційної продукції у загальній трудомісткості продукції підприємства; $C_{1.2}$ – приріст середнього виробітку інноваційної продукції на одного працівника; $C_{1.3}$ – частка працівників підприємства із високим рівнем компетенцій (відповідність профілю компетенцій); $C_{1.4}$ – абсолютний приріст рентабельності інноваційної діяльності; $C_{1.5}$ – коефіцієнт фінансової незалежності; $C_{1.6}$ – коефіцієнт оборотності при розробці і виробництві інноваційної продукції; $C_{1.7}$ – коефіцієнт покриття; $C_{1.8}$ – матеріалоемність інноваційної продукції; $C_{1.9}$ – фондвіддача розробки і виробництва інноваційної продукції; $C_{1.10}$ – ємність каналів передачі інформації підприємства; $C_{2.1}$ – коефіцієнт приросту витрат підприємства на придбання технологій; $C_{2.2}$ – приріст вартості реалізованих патентних ліцензій; $C_{2.3}$ – частка витрат підприємства на правовий захист технологій; $C_{2.4}$ – рівень продуктивності технологій підприємства; $C_{2.5}$ – рівень фінансової віддачі технологій підприємства; $C_{3.1}$ – темп зміни кількості проектів із технічного переоснащення підприємства; $C_{3.2}$ – індекс капітальних вкладень на оновлення основних фондів підприємства; $C_{3.3}$ – індекс ефективності впровадження нової техніки; $C_{3.4}$ – рівень витрат на освоєння нової техніки, соціальні заходи, охорону праці; $C_{3.5}$ – коефіцієнт оновлення основних фондів

Примітка: власна розробка дисертанта

Для оцінювання інноваційної місткості підприємства ($I_{мп}$) у дисертації рекомендовано керуватись тим самим порядком дій та сукупністю показників, що

наведені при визначенні рівня інноваційної ємності підприємства ($I_{\text{еп}}$). Проте, якщо при визначенні рівня інноваційної ємності ($I_{\text{еп}}$) слід встановити економічно допустимі (нормативні) значення показників, то вимірювання інноваційної місткості ґрунтується на використанні фактичних (поточних значень) показників.

У процесі оцінювання також виникає необхідність розрахунку показника зростання інноваційної місткості підприємства ($K_{\text{зр } i/i-1}$):

$$K_{\text{зр } i/i-1} = \frac{I_{\text{мп}i}}{I_{\text{мп}i-1}}, \quad (3)$$

де $I_{\text{мп}i}, I_{\text{мп}i-1}$ – інноваційна місткість підприємства в поточному та попередньому періоді відповідно.

З метою розрахунку рівня інноваційної ємності та місткості у динаміці, виявлення резервів забезпечення інноваційної ємності на підприємстві та коефіцієнту зростання інноваційної місткості у дисертації досліджено діяльність ТЗОВ «Світовир» (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок рівня інноваційної ємності, місткості ТЗОВ «Світовир» у 2016-2018 рр.

Показники C_{ii}	Фактичні значення показників за періоди			Економічно допустиме (нормативне) значення	Вагомість
	2016 р.	2017 р.	2018 р.		
$C_{1.1}$	0,86	0,89	0,91	0,60	0,22
$C_{1.2}$	-0,33	0,14	-0,35	0,02	0,22
$C_{1.3}$	0,65	0,70	0,80	0,80	0,15
$C_{1.4}$	4,80	-27,60	22,80	5,00	0,13
$C_{1.5}$	-0,33	-0,27	-0,29	0,50	0,09
$C_{1.6}$	1,12	2,06	2,03	2,50	0,07
$C_{1.7}$	0,63	0,71	0,75	1,50	0,04
$C_{1.8}$	0,40	0,32	0,36	0,40	0,03
$C_{1.9}$	4,16	7,12	11,82	4,00	0,02
$C_{1.10}$	0,20	0,08	0,10	5,00	0,02
$C_{2.1}$	-0,34	1,14	-0,64	0,20	0,45
$C_{2.2}$	0,00	0,00	0,00	0,60	0,22
$C_{2.3}$	0,04	0,05	0,03	0,15	0,18
$C_{2.4}$	-0,27	-0,16	0,14	0,50	0,09
$C_{2.5}$	0,63	0,39	0,81	0,05	0,05
$C_{3.1}$	0,00	0,00	0,00	1,10	0,53
$C_{3.2}$	6,13	-0,58	-0,82	0,12	0,26
$C_{3.3}$	1,09	1,00	1,05	1,05	0,18
$C_{3.4}$	0,01	0,01	0,02	0,25	0,07
$C_{3.5}$	0,22	0,12	0,05	0,15	0,05
C_1	1,011	-2,955	3,603	0,868	0,63
C_2	-0,139	0,527	-0,230	0,297	0,12
C_3	1,802	0,036	-0,020	0,828	0,22
$I_{\text{мп}}$	0,877	-1,741	2,209	X	X
$I_{\text{еп}}$	X	X	X	1,095	X

Примітка: розраховано дисертантом за результатами звітності підприємств та експертними оцінками

Значення рівня завантаження векторів тривимірної моделі (C_i) (табл. 1), у дисертації використано для оцінювання інноваційної ємності та місткості ТЗОВ «Світовир» у 2016-2018 рр., застосувавши формулу 2 (табл. 1).

У 2016 р. виконується рівність $I_{\text{еп}} > I_{\text{мп}}$. Таким чином, резерв забезпечення інноваційної ємності ТЗОВ «Світовир» у 2016 р. становить:

$$P_{i\epsilon_{2016}} = 1,095 - 0,877 = 0,218.$$

У 2017 р. також виконується умова $I_{\text{еп}} > I_{\text{мп}}$, резерв забезпечення інноваційної ємності ТЗОВ «Світовир» у 2017 р. становить:

$$P_{i\epsilon_{2017}} = 1,095 - (-1,741) = 2,836.$$

Визначимо також коефіцієнт зростання інноваційної місткості (формула 3):

$$K_{\text{зр } 2017/2016} = \frac{2,836}{0,218} = 13,009.$$

У 2018 р. умова $I_{\text{еп}} > I_{\text{мп}}$ не виконується. Це вимагає перегляду економічно допустимих (нормативних) значень показників, призначених для розрахунку інноваційної ємності ТЗОВ «Світовир» у 2018 р.

Аналізування підприємств Львівської області (ТЗОВ «Світовир», ПрАТ «ІСКРА», Львівська ізоляторна компанія (ЛІК), НПК «Галичина», ТЗОВ «Галка», ПрАТ «Львівобленерго», Компанія «Ензим», ПрАТ «Львівський холодокомбінат») дозволило визначити рівень інноваційної ємності, стан інноваційної місткості підприємств та виявити резерви забезпечення інноваційної ємності, якими володіють усі досліджувані підприємства.

У третьому розділі **«Регулювання експортно-імпоротної діяльності з урахуванням інноваційної ємності підприємств»** удосконалено модель взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності, модель митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності, а також метод оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності.

Результати проведених досліджень засвідчили, що на сучасному етапі для України характерні низькі показники обсягів експорту вітчизняної інноваційної продукції. Така ситуація зумовлює необхідність активізації використання інноваційної ємності українських підприємств за вектором подальшої комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності на іноземних ринках. Обґрунтовано, що в умовах загострення конкурентної боротьби на міжнародних ринках, яка породжує їхню товарну перенасиченість, саме інноваційні характеристики та властивості продукції формують реальні конкурентні переваги суб'єкта господарювання та забезпечують успіх експортної діяльності. Встановлено, що під впливом науково-технічних, глобалізаційних та інтеграційних чинників відбувається поглиблення міжнародної інноваційної активності підприємницьких структур, що не лише ґрунтується на використанні інноваційної ємності у формі комерціалізації результатів інноваційної діяльності на зарубіжних ринках, але й створює можливості для нарощення інноваційної ємності за рахунок здобуття нових знань та досвіду. Усе вищевикладене формує

циркулярний взаємозв'язок між інноваційною ємністю підприємств та експортною діяльністю.

Ключова ідея циркулярного взаємозв'язку між інноваційною ємністю підприємства та експортною діяльністю ґрунтується на бінарному твердженні, що в умовах жорсткої конкурентної боротьби на міжнародних ринках інноваційна ємність є чинником розвитку експортної діяльності підприємства за рахунок впровадження та комерціалізації конкурентоспроможної інноваційної продукції за кордоном, тоді як експортна діяльність паралельно відкриває можливості для нарощення інноваційної ємності шляхом поглинання нових знань та досвіду в результаті взаємодії та моніторингу за функціонуванням суб'єктів іноземних ринків. Запропонована ідея знайшла відображення у моделі взаємозв'язку між інноваційною ємністю підприємства та експортною діяльністю (рис. 5), що відображає наступну циркулярну послідовність: міжнародні інтеграційні та глобалізаційні процеси, а також узгоджена цілеспрямована сприятлива діяльність державних та ринкових стейкхолдерів стимулюють підприємства до використання інноваційної ємності у напрямі впровадження та комерціалізації результатів інноваційної діяльності за кордоном шляхом їхньої дифузії між потенційними споживачами; своєю чергою, вихід та функціонування підприємства на іноземних ринках в умовах здійснення експортної діяльності супроводжується цілеспрямованим моніторингом за поведінкою ключових ринкових суб'єктів (конкурентів, споживачів, партнерів), в межах якого відбувається навчання та абсорбція нових знань і досвіду, що призводить до нарощення інноваційної ємності. Обмежувальною умовою досягнення циркулярності взаємозв'язку між інноваційною ємністю підприємства та експортною діяльністю є забезпечення інноваційної активності підприємства на кожному етапі розробленої моделі. Під впливом динамічної циркуляції інновацій між державними кордонами відбувається поступове зміщення міжнародного технологічного кордону в умовах технологічної глобалізації, що призводить до розширення міжнародного ринку інновацій.

Ознайомлення із положеннями чинного вітчизняного митного законодавства та митною практикою дає підстави стверджувати, що на сьогодні практично відсутні спеціальні інструменти митного регулювання експортно-імпоротної діяльності, які призначені для активізації використання інноваційної ємності вітчизняними підприємствами за напрямом впровадження та комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності на іноземних ринках. Для виконання положень Експортної стратегії України та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо спрощення торговельних процедур розроблено модель розвитку митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності (рис. 6). Запропонована модель виокремлює пріоритетні та гармонізовані із європейськими митними стандартами та нормами інструменти митного оформлення та митного контролю, які спрямовані на сприяння експортно-імпортним операціям підприємств в умовах використання інноваційної ємності та посилення захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон країни. При розробленні інструментів митного регулювання експортно-імпоротної діяльності враховано три базові рівні

інноваційної ємності підприємств (низький, середній та високий рівні), що дало змогу систематизувати митні інструменти у контексті забезпечення їхньої спонукаючої, стимулюючої та активізуючої дії відповідно на процеси впровадження та комерціалізації результатів інноваційної діяльності на іноземних ринках. Обґрунтовано, що за низького рівня інноваційної ємності виникає необхідність у спонуканні підприємств до нарощення та подальшого використання їхньої інноваційної ємності у напрямі комерціалізації інновацій за кордоном на засадах спрощення та розширення доступу до закордонного обладнання, сировинно-матеріальних ресурсів, які необхідні для виготовлення інноваційної продукції. При середньому рівні інноваційної ємності доцільно запроваджувати комплекс митних інструментів стимулювання підприємницьких структур до виведення та комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності на зарубіжних ринках. Підприємства із високим рівнем інноваційної ємності є найбільш перспективними суб'єктами з позиції нарощення обсягів комерціалізації результатів їхньої інноваційної діяльності за кордоном, а тому виникає необхідність у активізуванні їхньої експортної діяльності шляхом запровадження високопривабливих митних спрощень, пільг та преференцій.

У цілях діагностування сприятливості митного регулювання експортно-імпоротної діяльності для використання підприємствами інноваційної ємності у напрямі впровадження та комерціалізації результатів інноваційної діяльності на іноземних ринках удосконалено метод оцінювання застосовуваних митними органами інструментів у цій сфері. На підставі вивчення спеціалізованих матеріалів та результатів проведених досліджень обґрунтовано послідовність реалізації методу оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності за такими етапами: інформаційне забезпечення оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств; вибір пріоритетних діагностичних цілей з урахуванням рівня інноваційної ємності підприємства, що можуть бути пов'язані із визначенням рівня спонукаючої, стимулюючої та активізуючої дії інструментів митного регулювання експортно-імпоротної діяльності на процеси впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках підприємствами із низьким, середнім та високим рівнями інноваційної ємності відповідно; визначення істотних факторних показників, які найоптимальніше відобразатимуть дію інструментів митного регулювання експортно-імпоротної діяльності на результуючий показник, з урахуванням обраної діагностичної цілі; дослідження тенденцій зміни визначених факторних показників та результуючого показника за релевантний період; побудова моделі впливу факторних показників на результуючий показник з використанням кореляційно-регресійного аналізу; обґрунтування та інтерпретація отриманих результатів дослідження.

Запропонований метод оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності було апробовано в діяльності ТзОВ НВФ «Марка» та ТОВ СП «Електротранс», які характеризуються низьким та високим рівнями інноваційної ємності відповідно.

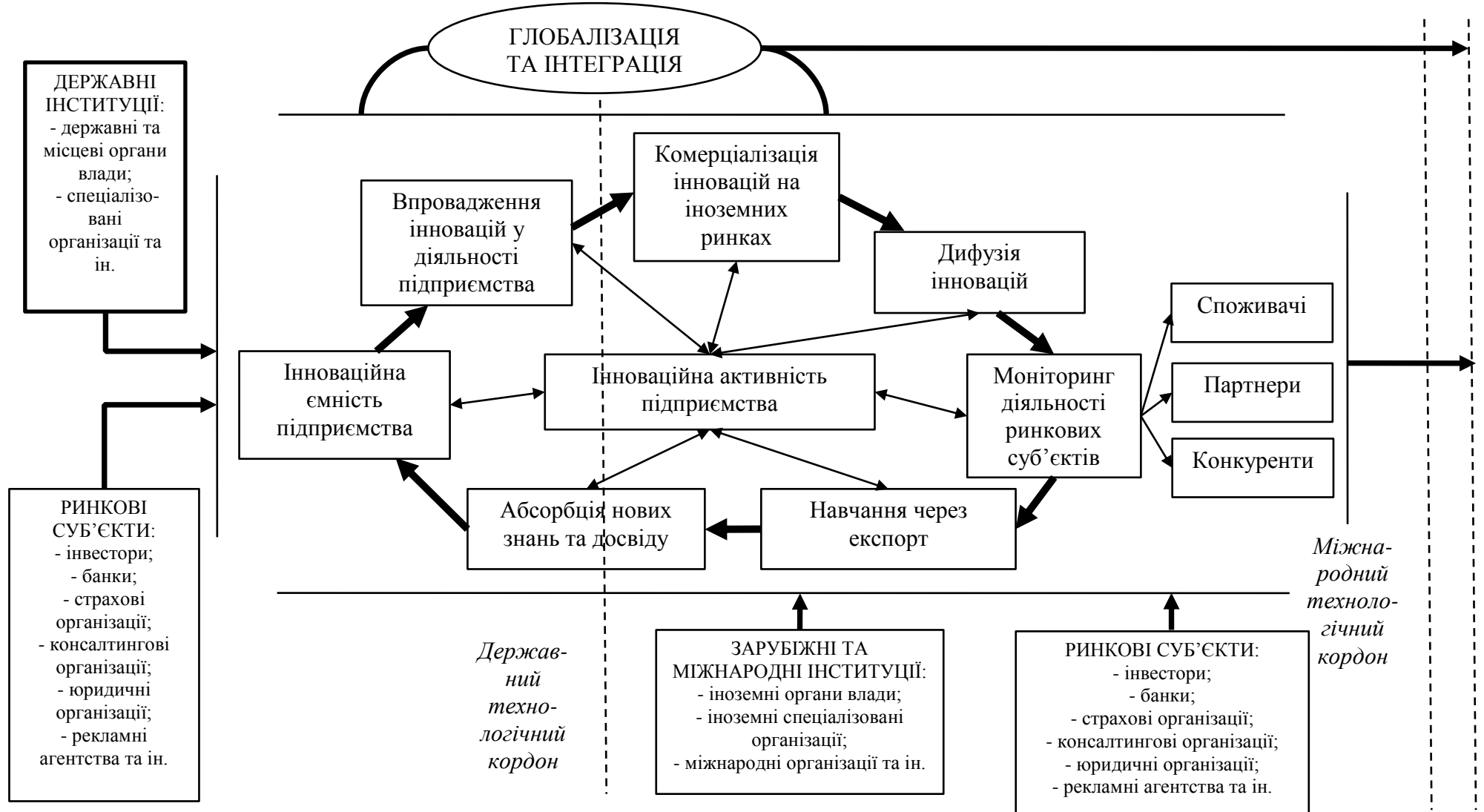

Рис. 5. Циркулярна модель взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності

Примітка: розроблено автором

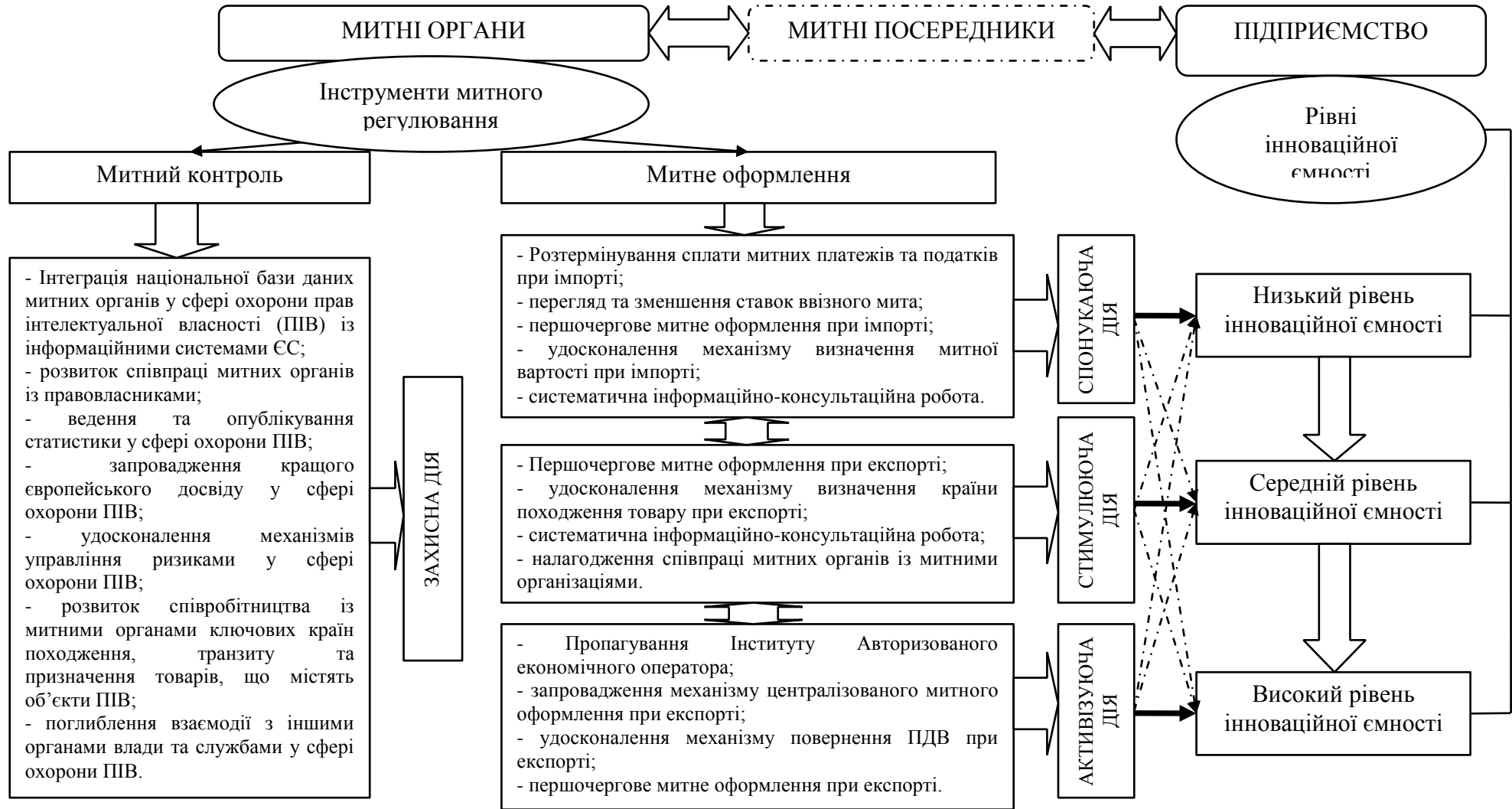

Рис. 6. Модель розвитку митного регулювання експортно-імпорتنної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності

Примітка: розроблено автором

За результатами апробації методу на прикладі ТзОВ НВФ «Марка» одержано кореляційно-регресійну залежність індикаторів відображення дії митних інструментів на результуючий показник митного регулювання імпортової діяльності в умовах використання інноваційної ємності:

$$y = 1,21 - 0,29 x_1 - 0,21 x_2 + 0,3 x_3, \quad (4)$$

де y - коефіцієнт сприятливості митного регулювання імпорту в умовах використання інноваційної ємності, частк. од.; x_1 - середні часові затрати на митне оформлення імпортованих ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції, хв.; x_2 - середні грошові витрати на митне оформлення імпортованих ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції, гр. од.; x_3 - коефіцієнт якості митного обслуговування при імпорті ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції, частк. од.

Внаслідок апробації запропонованого методу на прикладі ТОВ СП «Електротранс» отримано кореляційно-регресійну залежність індикаторів відображення дії митних інструментів на результуючий показник митного регулювання експортної діяльності в умовах використання інноваційної ємності:

$$z = 2,25 - 1,01 v_1 - 0,51 v_2 + 0,2 v_3, \quad (5)$$

де z - коефіцієнт сприятливості митного регулювання експорту в умовах використання інноваційної ємності, частк. од.; v_1 - середні часові затрати на митне оформлення інноваційної продукції, призначеної на експорт, хв.; v_2 - середні грошові витрати на митне оформлення інноваційної продукції, призначеної на експорт, гр. од.; v_3 - коефіцієнт якості митного обслуговування при експорті інноваційної продукції, частк. од.

Статистична надійність одержаних кореляційно-регресійних залежностей обґрунтована встановленою відсутністю мультиколінеарності між незалежними змінними обох моделей, існуванням доволі щільного зв'язку між результуючим та факторними показниками двох моделей на підставі розрахованих значень множинної кореляції та детермінації, які наближаються до 1. Крім того, кожна кореляційно-регресійна залежність була протестована за критерієм Фішера (в обох випадках $F_{\text{розр}} > F_{\text{табл}}$), що підтвердило їхню статистичну адекватність.

ВИСНОВКИ

У роботі було здійснено методологічне та методико-прикладне вирішення завдань економічного оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств. Основні висновки з виконаного дослідження полягають у такому:

1. Економічне оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств повинні базуватися на попередньому виокремленні її видів та факторів формування. У зв'язку з цим у роботі отримали подальший розвиток класифікація видів інноваційної ємності підприємств шляхом виділення таких нових ознак: за моментом часу, на який відбувається визначення величини інноваційної ємності; залежно від виду впроваджуваних на підприємстві нововведень; залежно від реалізації інноваційної ємності на підприємстві; за способом формування; за проміжком часу, протягом якого формується інноваційна ємність; залежно від

видів фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємств, максимізація яких відбуватиметься у процесі реалізації інноваційної ємності; залежно від одиниць виміру фінансово-економічних результатів господарської діяльності, а також групування факторів формування інноваційної ємності підприємств на засадах виділення таких ознак: за місцем розташування відповідних чинників; за можливістю керування відповідними чинниками; за характером впливу на формування інноваційної ємності підприємства; за здатністю до змін протягом певного періоду; за способом впливу на величину інноваційної ємності підприємства; за способом утворення чинників; за способом оцінювання показників, що характеризують відповідні чинники; за ступенем впливу; за тривалістю впливу.

2. Вивчення методів аналізування ємності свідчить, що комплекс неявних можливостей підприємства, які перебувають у площині застосовуваних технологій, використовуваної техніки, знань, умінь та здібностей працівників у інноваційній сфері не можливо оцінити лише за допомогою показників вмісту компонентів (концентрація, площа, маса) або функціональних змінних, що мають кореляційний зв'язок із характеристиками компонентів. Для оцінювання інноваційної ємності, виявлення резервів її забезпечення та пошук шляхів їх використання з метою підвищення стану інноваційної місткості підприємства удосконалено метод, що розроблений із використанням тривимірної моделі просторового стану залежності інноваційної ємності від рівня завантаження векторів техніки підприємства (вісь X), застосовуваних інноваційних технологій (вісь Y) та ресурсів (вісь Z). Виявлення рівня завантаження векторів рекомендованої моделі запропоновано здійснювати із використанням моделі аналітично-ієрархічного процесу (АНР-моделі).

3. Як складова рекомендованого методу оцінювання інноваційної ємності підприємства, що забезпечує його дієвість, розвинута АНР-модель (модель аналітично-ієрархічного процесу). Вона містить часткові та узагальнені показники рівня розвитку складових, що передбачені методом оцінювання інноваційної ємності підприємства (техніка підприємства, інноваційні технології, ресурси). У процесі застосування АНР-моделі рекомендовано використання відносної вагомості індикаторів, яку доцільно розраховувати шляхом формування матриці суджень та оцінювання компонентів вектору її пріоритетів

4. Динамічний розвиток науково-технічного прогресу під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів зумовлює зміщення міжнародного технологічного кордону за рахунок поглиблення інноваційної активності суб'єктів іноземних ринків, що призводить до циркуляції інновацій між державними кордонами. Ідея циркулярного взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності ґрунтується на такому: в умовах загострення конкурентної боротьби на міжнародних ринках інноваційна ємність є дієвим рушієм впровадження та комерціалізації інновацій за кордоном, тоді як експортна діяльність відкриває можливості для здобуття нових знань та досвіду шляхом моніторингу за діяльністю суб'єктів зарубіжних ринків (конкурентів, споживачів, партнерів) з метою подальшого нарощення інноваційної ємності. Реалізація кожного етапу циркулювання інновацій між державними кордонами від

використання інноваційної ємності у напрямі впровадження та комерціалізації результатів інноваційної діяльності на іноземних ринках до навчання та поглинання нових знань і досвіду за кордоном забезпечується за рахунок інноваційної активності підприємства.

5. Розроблена модель розвитку митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності адресується представникам органів законодавчої влади задля удосконалення нормативно-правової бази у напрямі спрощення митних процедур з метою активізації експорту інноваційної продукції вітчизняних підприємств на виконання положень Експортної стратегії України та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Ознайомлення суб'єктів господарювання, які володіють інноваційною ємністю, із запропонованими інструментами митного регулювання забезпечуватиме поглиблення їхнього бачення призначених для експортерів інноваційної продукції митних спрощень, преференцій та пільг, що стимулюватиме активізацію процесів впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках. Підготовлена модель митного регулювання експортно-імпоротної діяльності пропонує та систематизує митні інструменти спонукаючої, стимулюючої та активізуючої дії до впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках залежно від рівня інноваційної ємності підприємства та відповідно до кращої європейської практики.

6. Представникам митним органів, підприємницьких структур, які володіють інноваційною ємністю, та іншим зацікавленим суб'єктам пропонується удосконалений метод оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств, що дає змогу діагностувати сприятливість інструментів митного регулювання у розрізі їхньої спонукаючої, стимулюючої та активізуючої дії на процеси впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках для підприємств із різними рівнями інноваційної ємності. Розроблений метод цільово-рівневого оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності ґрунтується на ідентифікуванні пріоритетних діагностичних цілей з урахуванням рівня інноваційної ємності підприємства, конкретизації переліків репрезентативних індикаторів відображення дії митних інструментів на результуючий показник митного регулювання експортно-імпоротної діяльності залежно від обраної діагностичної цілі, а також побудові моделей залежності результуючого показника від впливу визначених індикаторів.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, опубліковані у фахових виданнях України та у виданнях, що входять у міжнародні наукометричні бази

1. Жигало*, О.Ю., 2020. Оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності. *Економіка та держава*, 5, с. 232-237. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus International*).

* входить до міжнародних наукометричних баз

2. Жигало*, О.Ю., 2020. Сутність інноваційної ємності підприємств, її види та фактори формування. *Інтернаука. Серія «Економічні науки», 5. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus International).*

3. Жигало*, О. Ю., Кузьмін, О. Є. та Ємельянов, О. Ю., 2020. Принципи та інструментарій оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств. *Інтернаука. Серія «Економічні науки», 6. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus International). (Особистий внесок автора: виокремлено принципи та інструментарій оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств).*

4. Жигало*, О. Ю. та Кузьмін, О. Є., 2020. Інноваційна ємність підприємств: методичні положення з аналізування та оцінювання. *Бізнес Інформ, 3, с. 59-66. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus International). (Особистий внесок автора: розроблено методичні положення з аналізування та оцінювання інноваційної ємності підприємств).*

5. Жигало*, О. Ю. та Кузьмін, О. Є., 2020. Розвиток митного регулювання експортно-імпоротної діяльності в умовах використання інноваційної ємності підприємств. *Бізнес Інформ, 4, с. 1-10. (Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus International). (Особистий внесок автора: розглянуто розвиток митного регулювання експортно-імпоротної діяльності в умовах використання інноваційної ємності підприємств).*

6. Жигало, О.Ю., 2020. Циркулярна модель взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку», 2 (1), с. 46-58.*

7. Черняк**, О. Ю., Козик, В. В. та Сидоров, Ю. І., 2011. Інноваційна ємність із точки зору неodarвінізму і термодинаміки відкритих систем. *Економіка промисловості, 1, с. 128-134. (Особистий внесок автора: розглянуто інноваційну ємність із точки зору неodarвінізму і термодинаміки відкритих систем).*

8. Черняк**, О. Ю. та Козик, В. В., 2010. Інноваційний розвиток підприємства через призму інноваційної ємності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Логістика», 690, с. 71-75. (Особистий внесок автора: досліджено інноваційний розвиток підприємства через призму інноваційної ємності).*

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Жигало, О. Ю., 2020. Інструменти митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності. *Проблеми економіки, фінансів та управління експортно-імпоротною діяльністю: IV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. Львів, 15 Травень 2020. Львів: Видавництво Львівської політехніки.*

10. Жигало, О. Ю., 2020. Чинники формування інноваційної ємності

* входить до міжнародних наукометричних баз

** зміна прізвища Черняк на Жигало

підприємств. *Актуальні тенденції сучасних наукових досліджень: Міжнародна науково-практична конференція*. Штутгарт, Німеччина, 5 Червень 2020.

11. Жигало, О. Ю., 2020. Класифікація видів інноваційної ємності підприємств. *Проблеми та перспективи реалізації та впровадження міждисциплінарних наукових досягнень: Міжнародна науково-практична конференція*. Київ, Україна, 12 Червень 2020.

12. Жигало, О. Ю., 2020. Метод оцінювання сприятливості митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності. *Управління інноваційним процесом в Україні: розвиток співпраці: VIII Міжнародна науково-практична конференція*. Львів, Україна, 18-20 Червень 2020. Львів: Видавництво Львівської політехніки.

АНОТАЦІЯ

Жигало О. Ю. Економічне оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємства. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2020.

Метою цього дослідження є обґрунтування методологічних та методико-прикладних засад з економічного оцінювання та регулювання інноваційної ємності підприємств. Розвинуто класифікацію видів інноваційної ємності підприємств. Удосконалено метод оцінювання рівня інноваційної ємності підприємства на основі моделювання просторового стану її залежності від істотних складових рівня техніки підприємства, застосовуваних інноваційних технологій та ресурсів підприємства. Сформовано систему показників, призначених для оцінювання інноваційної ємності підприємства з урахуванням їх вагомості та критеріїв ієрархічності. Удосконалено модель взаємозв'язку інноваційної ємності підприємства та експортної діяльності. Удосконалено модель митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності. Удосконалено метод оцінювання митного регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності.

Ключові слова: інноваційна ємність, підприємство, характеристика, групування, фактор, оцінювання, модель аналітично-ієрархічного процесу, регулювання, експортно-імпортна діяльність.

ANNOTATION

Zhyhalo O.Yu. Economic Evaluation and Regulation of Innovation Capability of the Enterprise. – On the rights of manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the Candidate of Economic Sciences in the specialty 08.00.04 - Economics and Management of Enterprises (by type of economic activities). - Lviv Polytechnic National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2020.

The purpose of this dissertation is to substantiate the economic evaluation and

regulation of innovation capability of enterprises. The method of estimating the level of innovation capability of the enterprise on the basis of modeling the spatial state of its dependence on the essential components of the level of equipment of the enterprise, applied innovative technologies and resources of the enterprise is improved. A system of indicators designed to assess the innovation capability of the enterprise, taking into account their importance and criteria of hierarchy. The model of interrelation of innovative capability of the enterprise and export activity is improved. The model of customs regulation of export-import activity of enterprises has been improved taking into account the level of innovation capability. The method of assessing the customs regulation of export-import activities of enterprises in terms of the use of innovation capability has been improved.

Key words: innovation capability, enterprise, characteristic, grouping, factor, estimation, regulation, export-import activity.

АННОТАЦИЯ

Жигало О. Ю. Экономическое оценивание и регулирование инновационной емкости предприятия. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет «Львівська політехніка» Министерства образования и науки Украины, Львов, 2020.

Целью исследования является обоснование методологических и методико-прикладных основ экономической оценки и регулирования инновационной емкости предприятий.

Получила дальнейшее развитие классификация видов инновационной емкости предприятий путем выделения таких новых признаков: по моменту времени, в который происходит определение величины инновационной емкости; в зависимости от вида внедряемых на предприятии нововведений; в зависимости от реализации инновационной емкости на предприятии; по способу формирования; по промежутку времени, в течение которого формируется инновационная емкость; в зависимости от видов финансово-экономических результатов хозяйственной деятельности предприятий, максимизация которых будет происходить в процессе реализации инновационной емкости; в зависимости от единиц измерения финансово-экономических результатов хозяйственной деятельности. Также выполнены группировки факторов формирования инновационной емкости предприятий на основе выделения следующих признаков: по месту расположения соответствующих факторов; по возможности управления соответствующими факторами; по характеру воздействия на формирование инновационной емкости предприятия; по способности к изменениям в течение определенного периода; по способу воздействия на величину инновационной емкости предприятия; по способу образования факторов; по способу оценки показателей, характеризующих соответствующие факторы; по степени воздействия; по продолжительности воздействия.

Усовершенствован метод оценки инновационной емкости предприятия, построенный на основе использования трехмерной модели пространственного

состояния зависимости инновационной емкости от уровня загрузки векторов техники предприятия (ось X), применяемых инновационных технологий (ось Y) и ресурсов (ось Z) с использованием модели аналитически-иерархического процесса и определенных функциональных зависимостей, которые указывают на состояние инновационной емкости предприятия.

Развита модель аналитико-иерархического процесса, содержащая частичные и обобщенные показатели, предназначенные для измерения инновационной емкости предприятия путем оценки уровня загрузки векторов трехмерной модели пространственного состояния зависимости инновационной емкости предприятия от ее существенных составляющих с использованием их относительной значимости, установленной путем формирования матрицы суждений и оценки компонентов вектора ее приоритетов.

Усовершенствована циркулярная модель взаимосвязи инновационной емкости предприятия и экспортной деятельности, которая отличается от имеющихся идентификацией и обоснованием циклического характера инновационной активности предприятия под влиянием глобализационных и интеграционных факторов, предусматривает использование инновационной емкости в направлении внедрения и коммерциализации инноваций на зарубежных рынках путем их диффузии, а также обучение в процессе реализации экспортных операций через мониторинг деятельности субъектов зарубежных рынков (конкурентов, потребителей, партнеров) и абсорбцию полученных новых знаний и опыта для дальнейшего наращивания инновационной емкости.

Улучшена модель развития регулирования экспортно-импортной деятельности предприятий в условиях использования инновационной емкости, которая, в противовес существующим, идентифицирует приоритетные и гармонизированные с европейскими таможенными нормами инструменты регулирования экспортно-импортной деятельности в разрезе таможенного контроля и таможенного оформления, а также обосновывает их побуждающее, стимулирующее и активизирующее действие на процессы внедрения и коммерциализации инноваций на зарубежных рынках с учетом уровня инновационной емкости предприятия.

Предложен усовершенствованный метод целево-уровневой оценки регулирования экспортно-импортной деятельности предприятий, который, в отличие от существующих, позволяет целенаправленно диагностировать уровень побуждающего, стимулирующего и активизирующего действия инструментов регулирования на внедрение и коммерциализацию инноваций на зарубежных рынках с учетом уровня инновационной емкости предприятия путем идентификации репрезентативных индикаторов отображения влияния таможенных инструментов на результирующий показатель регулирования экспортно-импортной деятельности в соответствии с международной диагностической практикой построения модели влияния определенных индикаторов на результирующий показатель с использованием корреляционно-регрессионного анализа и интерпретации полученных результатов как информационной основы для принятия оптимальных решений.

Объектом исследования являются процессы экономической оценки и

регулирования инновационной емкости предприятий. Предметом исследования являются теоретико-методологические и прикладные положения по разработке инструментария оценки и регулирования инновационной емкости предприятий.

Практическое значение результатов выполненной работы заключается в предоставлении менеджерам и специалистам предприятий обоснованных рекомендаций по оценке инновационной емкости предприятия, анализу состояния использования инновационной емкости предприятий; установлению взаимосвязи инновационной емкости предприятия и экспортной деятельности; оцениванию регулирования экспортно-импортной деятельности предприятий в условиях использования инновационной емкости.

Ключевые слова: инновационная емкость, предприятие, характеристика, группировка, фактор, оценка, модель аналитико-иерархического процесса, регулирование, экспортно-импортная деятельность